

VANG Buitenshuis

Van Afval Naar Grondstoffen
in de Cultuursector

Inhoudsopgave

1 Samenvatting en conclusies	4		
2 Inleiding	6		
2.1 Aanleiding	6		
2.2 Doel	7		
2.3 Onderzoeksvragen	9		
2.4 Onderzoeksaanpak	9		
3 Beschrijving context	10		
3.1 Beleidscontext	10		
3.2 Koplopers	12		
3.3 Van Afval Naar Grondstoffen (VANG)	14		
4 Sector in beeld	18		
4.1 Overzicht sector in cijfers	18		
4.2 Beschrijving sector	19		
4.3 Conclusie	22		
5 Inzoomen: Enthousiasme en daadkracht	24		
5.1 Plantage Amsterdam: Zero Waste Expeditie	25		
5.2 Enthousiasme en daadkracht	26		
5.3 Kansen en bedreigingen	30		
5.4 Conclusie	31		
6 Inzoomen: Afval	32		
6.1 Afvalcijfers	32		
6.2 Conclusie	37		
7 Inzoomen: Voorbeeldaanpak	38		
7.1 Zero Waste Expeditie Plantage	38		
7.2 Bereik	42		
7.3 Conclusie	42		
8 Conclusie en beantwoording onderzoeksvragen	44		
9 Programma VANG in de Cultuursector	50		
Bijlagen			
Verantwoording	54		
Bronnen	56		
Lijst met afkortingen	57		
Lijst separate bijlagen	57		

1 Samenvatting en conclusies

Een uitstekend startpunt voor een sector-gerichte VANG aanpak

Van Afval Naar Grondstoffen (VANG) gaat verder dan recycling en preventie – het leidt naar zero waste en een circulaire toekomst. Het programma VANG Buitenshuis van Rijkswaterstaat helpt de KWD sector (kantoor-, winkel- en dienstensector) het restafval te halveren in 2022. In dit rapport wordt verkend hoe de doelstellingen van VANG Buitenshuis in de cultuursector het beste zijn te behalen, en met welke partijen.

De cultuursector bestaat uit theaters, poppodia en musea, in totaal 1.136 instellingen, met ruim 50 miljoen jaarlijkse bezoekers. De grotere instellingen zijn aangesloten bij de brancheverenigingen. De verkenning laat zien dat zich onder die grotere instellingen behoorlijk veel koplopers bevinden op afvalbeleid; een uitstekend startpunt voor een sectorgerichte VANG aanpak. Voorts blijkt dat de cultuursector veel restafval voortbrengt. Een rondgang leert dat er

in binnen- en buitenland al veel afvalinitiatieven in de cultuursector bestaan. Een daarvan is de Zero Waste Expeditie Plantage, die tot voorbeeld kan dienen voor een brede VANG aanpak.

De belangrijkste conclusies van de verkenning luiden:

- VANG in de cultuursector staat nog in de kinderschoenen. Er zijn echter al overtuigende voorbeelden, die aantonen dat er maatschappelijk én financiële winst te behalen is.
- Met deelname van een beperkte groep goed gekozen instellingen aan een VANG programma, wordt reeds meer dan de helft van de sector geactiveerd, uitgedrukt in bezoekers en afval.
- De cultuursector kent ruim voldoende koplopers, potentiële koplopers en overlegstructuren om een effectieve VANG aanpak mee te starten.

- De cultuursector in het algemeen en theaters en poppodia specifiek zijn afvalintensief en scheiden weinig. Dit betekent dat er zowel qua milieu als financiën veel ruimte voor verbetering is.
- Swill, folies en papier vormen de top-3 restafvalsoorten om als eerste aan te pakken.
- Een externe aanjager is noodzakelijk om de sector te stimuleren en ondersteunen.

Het rapport sluit af met een voorstel voor een programma genaamd: VANG in de Cultuursector! dat bestaat uit een aantal thema's, partijen en kernactiviteiten. Belangrijkste uitgangspunt hierbij is dat het een meerjarige aanpak betreft, zodat dat de sector 'duurzaam' aan de slag gaat met VANG. Dit programma kan de basis vormen voor een effectieve VANG uitvoering op korte termijn in en met de cultuursector.

Er zijn ruim voldoende koplopers voor een effectieve start

VANG Buitenshuis mikt op halvering restafval in 2022

2.1

Aanleiding

Het programma VANG Buitenshuis van Rijkswaterstaat helpt de kantoor-, winkel- en dienstensector (KWD sector) om voor 2022 de 2 miljoen ton restafval die vrijkomt - en die vergelijkbaar is met huishoudelijk afval - te halveren naar 1 miljoen ton. Het doel is meer te recycleren, minder grondstoffen te gebruiken en zo een stap te zetten naar een circulaire economie.

De KWD sector is omvangrijk: het betreft ruim 1 miljoen bedrijven in overheid, onderwijs, vrije tijd, vervoer, winkels, horeca, handel, zorg en zakelijke dienstverlening. Deze sector produceert 5,3 miljoen ton afval per jaar. Daarvan wordt nu nog maar de helft gerecycled, dus er valt nog veel te winnen. Bovendien gaat het om plekken waar iedereen dagelijks komt. Daar-

door heeft de sector de potentie om bewustwording te creëren, gedrag te beïnvloeden en te laten zien: we zetten samen de stappen die nodig zijn voor een circulaire economie.

In 2015 en 2016 heeft Stimular in opdracht van Rijkswaterstaat het afval van de negen KWD sectoren onderzocht. Hieruit blijkt dat het halen van de doelstelling mogelijk is, maar dat er nog wel uitdagingen zijn, zoals het bereiken van de sectoren en gedragsverandering bij de bedrijven. Afval en grondstoffen zijn geen 'core business' bij de meeste KWD-bedrijven. Als deeluitwerking van het Stimular onderzoek heeft Rijkswaterstaat aan DPM | Duurzaamheid in Podia en Musea (DPM) gevraagd hoe RWS het VANG programma succesvol in de cultuursector kan implementeren.

2.2

Doel

Het onderzoek van Stimular verschaft kennis van de ruwe opbouw van en afval in de sectoren en waar knelpunten en kansen liggen. Om de doelstelling van het VANG Buitenshuis programma te bereiken wil RWS de sectoren en subsectoren beter leren kennen. Ook is het nodig de bedrijven en organisaties te bereiken met de juiste boodschap, die aansluit bij bestaande ontwikkelingen

en netwerken. RWS wil nu binnen de cultuursector een verkenning uitvoeren specifiek voor musea, theaters en poppodia.

Het doel van dit rapport is te bepalen hoe RWS de cultuursector het beste kan benaderen om de doelstellingen van het VANG Buitenshuis programma te behalen.

Hoe maakt RWS de cultuursector warm voor VANG?

De cultuursector kan het grote publiek bewust maken

2.3

Onderzoeksvragen

Belangrijkste vragen voor deze verkenning:

- Waar zit de energie op het gebied van duurzaamheid, afval en circulaire economie?
- Wie zijn de koplopers?
- Wie zijn de belangrijkste intermediairs?
- Hoe zijn de sub sectoren het beste te groeperen?
- Wat is de opbouw van de sectoren, verschillen tussen klein en groot?
- Met welke partijen kunnen we het beste beginnen en op welke manier?

Hoofdvraag: Hoe kun je de cultuursector begeleiden om te komen tot afvalpreventie, -reductie en -scheiding en wie zijn daarbij nodig?

2.4

Onderzoeksaanpak

Het onderzoek is in drie fases uitgevoerd.

1. Eerst hebben wij de cultuursector gedetailleerd in kaart gebracht door middel van bureaustudie en interviews. In de bronnenlijst (zie bijlagen) zijn de rapporten weergegeven waarop het nu voorliggende rapport verder bouwt. Ook vindt u in de bij-

Hoe kan de cultuursector hierin worden begeleid?

lagen een lijst van geïnterviewden – het betreft sleutelfiguren bij culturele instellingen en binnen de overheid.

2. Vervolgens hebben we de informatie uit de bureaustudie en interviews verwerkt in een concept rapport met als belangrijkste resultaat een sectorgerichte aanpak voor afvalpreventie, -reductie en -scheiding.
3. Ten slotte hebben we onze voorlopige bevindingen voorgelegd aan een groep stakeholders. In een interactieve sessie hebben deze stakeholder uit de cultuursector meegedacht over de meest effectieve aanpak voor hun eigen sector. Met behulp van deze reacties hebben we het rapport aangepast en afgerond.

De Rijksoverheid richt zich op een circulaire economie in 2050

Circulair, Zero Waste, afval is voedsel, recycling, upcycling, van afval naar grondstoffen... en zo kunnen we nog wel even doorgaan. Deze termen vallen steeds vaker. Meer en meer bedrijven, burgers en maatschappelijke organisaties maken zich zorgen over het milieu in het algemeen en afval in het bijzonder. In deze paragraaf een overzicht van beleid en koplopers en een uitleg en visualisatie van VANG.

3.1 Beleidscontext

Nederland Circulair 2050 en Grondstoffenakkoord

De Rijksoverheid richt zich met Nederland Circulair 2050 op een volledig circulaire economie in 2050. Speerpunten:

- Grondstoffen hoogwaardig en efficiënt benutten;
- Nieuwe grondstoffen zoveel mogelijk duurzaam, hernieuwbaar en algemeen beschikbaar;

- Nieuwe productiemethodes en producten circulair ontwerpen.

Daarop heeft het Rijk een Grondstoffenakkoord ontwikkeld als uitwerking van de circulaire ambitie. In januari 2017 is dit akkoord breed onderschreven door bedrijven, vakbonden, overheden, natuur- en milieuorganisaties, kennisinstituten, financiële instellingen en vele andere maatschappelijke organisaties. Het akkoord is ondertussen ondertekend door meer dan 325 partijen.

Momenteel worden de ambities uitgewerkt in meer concrete transitieagenda's. Hierin hebben de volgende vijf ketens en sectoren de hoogste prioriteit:

1. Biomassa en voedsel
2. Kunststoffen
3. De maakindustrie
4. De bouw
5. Consumptiegoederen

In het nieuwe regeerakkoord zijn de transitieagenda's opgenomen zodat de uitvoering de komende jaren is belegd.

IenM Klimaatagenda

In 2013 presenteerde het Ministerie van Infrastructuur en Milieu de Klimaatagenda. Om de effecten van klimaatverandering te beperken is actie vereist. Een van de Actielijnen uit de Klimaatagenda betreft een ander materiaalge-

bruik en een duurzame industrie: "ander materiaalgebruik (efficiënter, meer bio-based en van afval naar grondstof) kan een grote bijdrage leveren aan het voorkomen van klimaatverandering... Het door IenM gecoördineerde programma 'Van afval naar grondstof' (VANG) richt zich op enkele specifieke ketens en op verduurzaming aan de voorkant van de keten."

LAP: Landelijk Afvalbeheer Plan

In het LAP staan de doelstellingen van het Nederlandse afvalbeleid en het beleid voor afvalpreventie en afvalbeheer beschreven. Bij afvalbeheer gaat het om activiteiten met afvalstoffen, zoals scheiden, inzamelen, recyclen, verbranden en storten. Ook komen in het LAP onderwerpen aan bod zoals het afwegingskader 'afval of niet', aandachtspunten bij vergunningverlening en monitoring.

Verder kent het LAP een 80-tal sectorplannen waarin voor iedere sector staat omschreven hoe hoogwaardig een afvalstof minimaal verwerkt moet worden.

VANG Buitenshuis: minder restafval

In 2016 heeft Stichting Stimular voor het VANG Buitenshuis programma de kansen voor minder restafval in de Kantoren- Winkels- en Dienstensector in kaart gebracht. Voor de gehele KWD sector is 49% van het afval restafval.

Voor theaters, poppodia en musea blijkt restafval zelfs meer dan 60% van het afval te vormen. Stimular: “Restafval is meestal zo groot, omdat het meeste afval vrijkomt in publieke ruimten en hier afval nog nauwelijks gescheiden wordt ingezameld. De grootste stromen in het restafval zijn kunststof verpakkingsmateriaal en swill/GFT. Daarnaast komen blikjes, vervuild papier en drankkartons veelvuldig voor.”

Sorteerproeven tonen samenstelling restafval

3.2

Koplopers

Plantage Amsterdam: Zero

Waste Expeditie

De culturele instellingen (14) in de Amsterdamse Plantagebuurt werken gezamenlijk aan zero waste in 2021. Zij werken als eerste culturele instelling in Nederland op deze schaal samen om afval in te zamelen, te scheiden en te verwerken. Samen zijn zij goed voor 740 ton afval per jaar, dat is circa 6% van het afval van alle culturele instellingen in Nederland samen. Dankzij sorteerproeven weten de partijen nu nauwkeurig de samenstelling van hun eigen restafval. Op basis daarvan verbeteren ze momenteel preventie, reductie en scheiding. De eerste resultaten zijn dat alle instellingen op koers liggen voor 84% gescheiden grondstoffen in 2021. Daarnaast rijden voor het afval van deze instellingen geen vrachtwagens meer door het gebied. In hoofdstuk 7. Voorbeeldaanpak meer over dit Zero Waste initiatief.

Haarlem Plasticvrij

Diverse culturele instellingen in Haarlem (o.a. Stadsschouwburg & Philharmonie Haarlem, Patronaat, Frans Hals Museum | De Hallen Haarlem) dragen met Haarlem Plastic Vrij bij aan de ambitie om Haarlem in 2030 Klimaatneutraal en Circulair te maken. Gezien

het publieksbereik van deze sector, richt de beweging zich op bewustwording bij inwoners over plastic afval. Natuurlijk geven de instellingen zelf het goede voorbeeld: poppodium Patronaat heeft het plastic wegwerpmateriaal drastisch verminderd en scheidt al het overgeblevene. Het is al gelukt plastic waterflesjes volledig te verbannen, er kwamen afvalbakken voor plastic en koffiebeker-tjes zijn nu biologisch afbreekbaar.

Duurzaamheidsprogramma poppodia

De VNPF (Vereniging Nederlandse Poppodia en Festivals) initieert op dit moment een duurzaamheidsprogramma voor poppodia. Koplopers binnen dit programma zijn onder meer Mezz (Breda) en Gebouw-T (Bergen op Zoom). Als onderdeel van dit programma werken zij ook aan hun afvalbeleid.

Green deal festivals

De 700 Nederlandse festivals trekken per jaar 21 miljoen bezoekers. Per persoon blijft 2,33 kilogram afval achter op de festivalterreinen. Festivalorganisatoren, Nederland Schoon en de Rijksoverheid werken samen om de afvalstromen te beperken, beter te scheiden en te verwerken. En zij willen zwerfvuil voorkomen. Daarbij kijken zij naar de eigen organisatie én de wijze waarop zij bezoekers positief kunnen beïnvloeden om bewust met afval om te gaan.

Over de grens

Judy's Bicycle is een platform en adviesbureau in Engeland die zich bezighoudt met het verduurzamen van de culturele sector. Afval is in Engeland nog geen belangrijk thema, waardoor het ook in de culturele sector weinig aandacht krijgt. Judy's Bicycle zou echter graag met andere Europese landen kennis ontwikkelen op dit gebied; een mooie kans voor samenwerking.

Het Belgische Pulse transitie netwerk Cultuur gelooft dat cultuur een motor kan zijn voor de transitie naar een sociaal-rechtvaardige en duurzame samenleving. Het verbindt een 1000-tal culturele organisaties en individuen die experimenteren met duurzame alternatieven voor ons huidige samenlevingsmodel. Pulse heeft reeds enkele concrete afval projecten binnen festivals opgezet en wil deze in de nabije toekomst verder ontwikkelen voor podia en theaters.

Van Afval Naar Grondstoffen (VANG)

Van Afval Naar Grondstoffen (VANG) is een veelgebruikte term. Omdat de term VANG veel gebruikt wordt, ook binnen het Rijk, vinden wij het verstandig om aan het begin van dit rapport een definitie te formuleren. DPM heeft samen met Rijkswaterstaat VANG als volgt geformuleerd en weergegeven in figuur 1 op de volgende pagina. Een korte toelichting.

VANG leidt naar een circulaire toekomst

- Afval: elke vorm van materiaal dat niet meer gebruikt wordt en verdwijnt in het milieu of de verbrandingsoven. Zichtbaar onderin figuur 1.
- Grondstoffen: materialen geschikt om nieuwe producten mee te creëren én om weer te splitsen in homogene grondstoffenstromen. Grondstoffen kunnen we nieuw winnen, of herwinnen uit bestaande ketens.
- Belangrijk is dat VANG verder gaat dan recycling en preventie – het leidt naar zero waste en een circulaire toekomst.
- Om zero waste te bereiken, doorlopen we deze vijf stappen, uitsluitend in deze volgorde:

1. Refuse

Weiger producten te gebruiken die veel milieubelasting opleveren. Deze reststroom verdwijnt volledig, dus de lijn in de figuur stopt.

2. Reduce

Verminder gebruik van onnodige producten. De lijn in de figuur wordt steeds dunner door terugdringen van onnodig gebruik en verspilling.

3. Reuse

Hergebruik van reeds aanwezige producten vermindert direct de vraag naar nieuwe producten. De lijn in de figuur leidt direct terug naar de gebruiker.

4. Recycle

Pas in stap 4 brengt de gebruiker afval terug in het 'verwerkingssysteem'. Recycling betekent scheiden voor hergebruik in een niet-biologische cirkel. De lijn in de figuur leidt via 'grondstoffen' terug naar gebruikers, en voorkomt gebruik van nieuwe materialen van buiten de cirkel.

5. Rot

Afval van organisch karakter wordt afgebroken – het rot dus – en keert terug in een biologische cirkel. De lijn in de figuur leidt – via de natuur – langs 'grondstoffen' terug naar gebruikers.

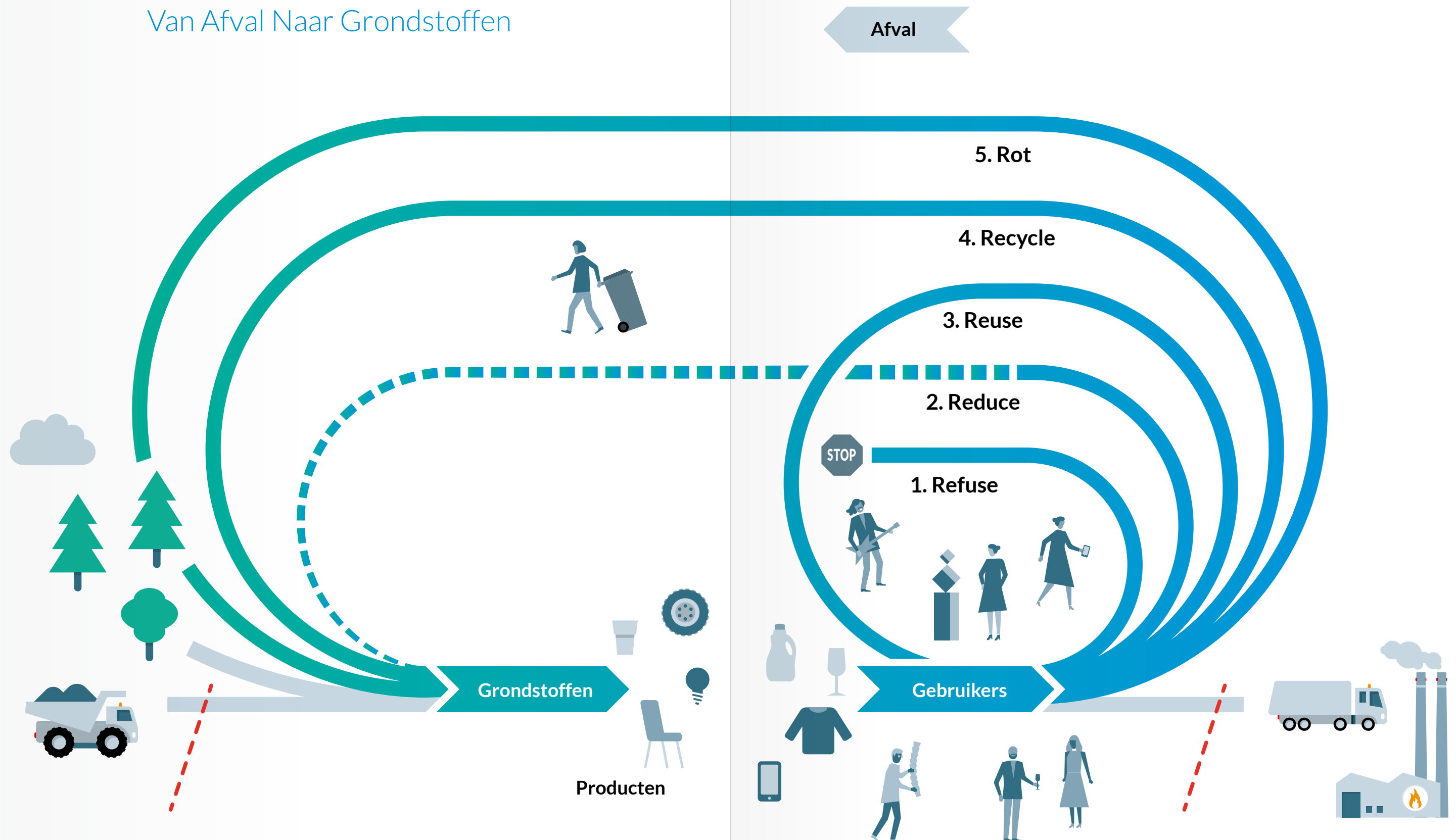
Met iedere stap verkleint de reststroom

- Optimale uitvoering van iedere afzonderlijke stap vermindert de reststroom om aan te pakken in de volgende stap.
- Wanneer we de vijf stappen optimaal doorlopen, verdwijnt de lineaire grondstoffenstroom die via gebruikers naar de verbrandingsoven leidt. In plaats daarvan wordt een beperkte afvalstroom verwerkt tot waardevolle grondstoffen: Van Afval Naar Grondstoffen!

Deze weergave van VANG biedt houvast voor de cultuursector om aan de slag te gaan. Dit rapport geeft eerst inzicht in de sector, waarna de VANG stappen terugkomen in een plan van aanpak voor de sector.

VANG Buitenshuis

Van Afval Naar Grondstoffen

Figuur 1.

De 1.136 instellingen hebben veel medewerkers en bezoekers

In dit rapport beschrijven we de cultuursector, specifiek theaters, poppodia en musea. Het programma VANG Buitenshuis richt zich op alle Kantoor- Winkel- en Dienstensectoren (KWD sectoren). Het CBS onderscheid hierbinnen negen sectoren, waarvan Cultuur, Sport en Recreatie er een is. Theaters en Poppodia en Musea zijn vervolgens twee subsectoren in de indeling van het CBS.

4.1

Overzicht sector in cijfers

In figuur 2 hebben we deze subsectoren in beeld gebracht. Een korte toelichting:

- In totaal gaat het om 1.136 instellingen, waarvan ruim twee derde musea en een derde theaters en poppodia. De gehele KWD sector telt ruim een miljoen organisaties; Cultuur, Sport en Recreatie kent ruim 90.000 organisaties.
- De 1.136 instellingen hebben relatief veel medewerkers en bezoekers. Vormen theaters, poppodia en musea slechts 1% van Cultuur, Sport en Recreatie, in aantal medewerkers zijn ze goed voor 13% en in termen van bezoekers vertegenwoordigen ze zelfs 30% van het totaal.
- Musea zijn onder te verdelen in onafhankelijke musea (A) en leden van de Museumvereniging (B). De tweede

categorie, ruim de helft van het aantal musea, ontvangt 91% van alle museumbezoekers, met bijna 73.000 bezoekers per instelling per jaar.

- Van alle theaters zijn er 123 lid van de Vereniging voor Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD), groep D. Deze groep is verantwoordelijk voor 74% van alle theaterbezoeken, met bijna 85.000 bezoekers per instelling. De overige theaters vormen groep C.
- Alle 51 poppodia (E) zijn lid van de Vereniging Nederlandse Poppodia en Festivals (VNPF). Met slechts 4% van de 1.136 instellingen en 82.000 bezoekers per instelling, zijn de poppodia goed voor 8% van de ruim 51 miljoen bezoeken. Daarnaast ontvangt krap een derde - de 16 grootste podia - ruim twee derde van de 4,2 miljoen jaarlijkse bezoekers van poppodia.

De cultuursector kent vele overlegstructuren

4.2

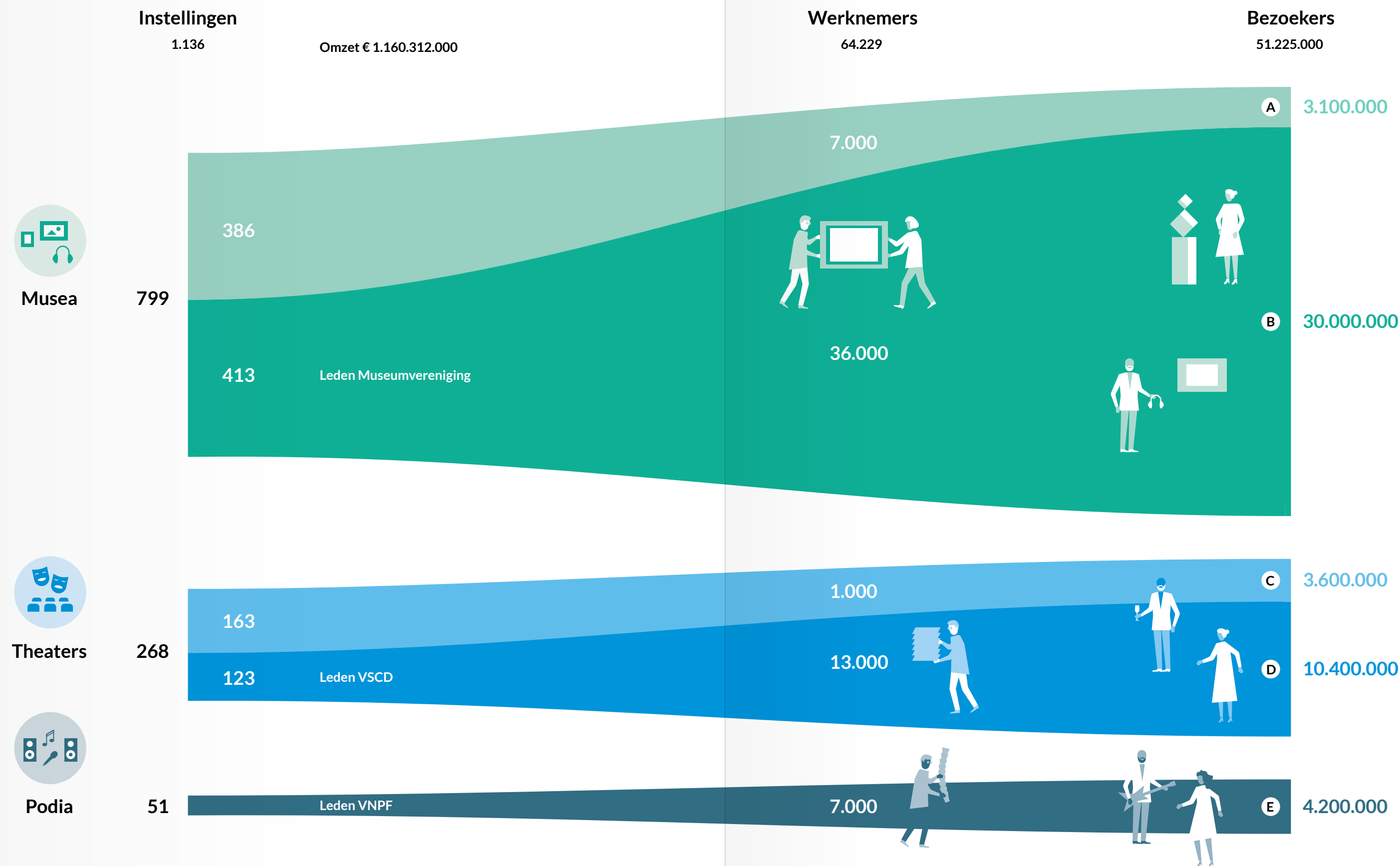
Beschrijving sector

Nu we de cijfers in de beeld hebben, zoomen we in op de zachte kant: de netwerken en structuren die de sector vormgeven. Dit is belangrijke input voor een strategie om de cultuursector te benaderen voor een VANG aanpak. Met inzicht in bestaande structuren kunnen we bestaande kennis en ervaring benutten, daarnaast maakt het duidelijk wat de platforms met de grootste slagkracht zijn om VANG te bespreken en verspreiden.

De cultuursector kent vele overlegstructuren: gemiddeld is een culturele instelling onderdeel van vijf à tien overlegorganen. We nemen de theatersector als voorbeeld. Deze is deels verenigd in de VSCD. Daarnaast zijn er regionale netwerken als Randstad, ZeBraLim, SOS, NSD en OKTO¹. Bij de poppodia eenzelfde beeld: zij zijn allen verenigd in de VNPF, maar de podia in Brabant zijn bijvoorbeeld ook verbonden in Proud of the South. De musea zijn deels vertegenwoordigd in de Museumvereniging, met daarnaast stedelijke overlegorganen zoals OAT en OAM.

¹ In de bijlage is een lijst met verklaringen van afkortingen opgenomen.

Sector in beeld

Figuur 2.

De ervaring leert dat de overlegstructuren niet zelfstandig initiatief nemen op thema's als afval en duurzaamheid.

Toch kunnen die structuren een heel nuttige rol vervullen, doordat initiatieven bij individuele instellingen op de agenda komen bij het overlegorgaan, waardoor bestaande structuren worden benut om de minder actieve instellingen te bereiken en kennisuitwisseling op gang komt.

Daarnaast is er nog een aantal congressen in de cultuursector zoals: VPT congres, VSCD congres, Museum congres en het VNPF congres. De VPT geeft onder andere een blad Zichtlijnen uit voor theatertechnici en de Museumvereniging heeft het vakblad Museumvisie.

Ten slotte hebben culturele instellingen altijd een relatie met de gemeente. Wanneer de instelling subsidie ontvangt van de gemeente, is die relatie vanzelfsprekend nog sterker.

4.3

Conclusie

De cultuursector is relatief klein, maar gezien de grote aantallen bezoekers toch een belangrijke KWD sector om VANG te introduceren. Immers, veel bezoekers betekent veel afval, maar ook de mogelijkheid om via een beperkte groep instellingen heel veel bedrijven en burgers te bereiken. En op basis van aantallen bezoekers kunnen we concluderen dat met ongeveer de helft van de 1.136 culturele instellingen al 84% van het aantal bezoekers bereikt wordt. Deze instellingen zijn allemaal lid van de betreffende landelijke branchevereniging en dus als collectief benaderbaar. Gemeten naar bezoekers per instelling, hebben de bij de VSCD aangesloten theaters de grootste reikwijdte, gevolgd door de VNPF poppodia en de Museumverenigingsleden. Voor een groot publieksbereik ligt een focus op deze instellingen dus voor de hand. Naast de brancheverenigingen bestaan er veel andere overlegorganen en vakbladen. Dat biedt kansen om instellingen te bereiken zonder de noodzaak om eerst overlegstructuren op te bouwen.

De cultuursector biedt vanwege de grote aantallen bezoekers kansen voor de introductie van VANG

Inzoomen: enthousiasme en daadkracht

Belangrijk onderdeel is bewustwording en enthousiasmeren van medewerkers

Alle theaters, poppodia en musea op weg van afval naar grondstoffen... waar te beginnen? 1.136 instellingen mag dan een fractie van de KWD sector zijn, het is nog steeds een groot aantal om mee aan de slag te gaan. Het voorgaande hoofdstuk biedt al goede aanknopingspunten door inzichtelijk te maken welke groepen instellingen samen het leeuwendeel van de sector vormen. In dit hoofdstuk zoomen we iets verder in en beoordelen we de sector op enthousiasme en daadkracht om beter om te gaan met afval. Ter illustratie beschrijven we eerst de Zero Waste Expeditie van de Plantage-instellingen, omdat dit momenteel het vergevorderde VANG initiatief in de cultuursector is. Vervolgens laten we in figuur 3 zien hoe de sector is in te delen als het gaat om enthousiasme en daadkracht.

5.1

Plantage Amsterdam: Zero Waste Expeditie

De culturele instellingen (14) in de Amsterdamse Plantagebuurt werken gezamenlijk aan zero waste in 2021. Zij werken als eerste in Nederland op deze schaal samen om afval in te zamelen, te scheiden en te verwerken. Hieronder volgt een algemene beschrijving; in hoofdstuk 9 wordt de Plantage aanpak in detail toegelicht.

Uit een inventarisatie bleek dat de 14 instellingen samen 740 ton afval per jaar veroorzaken, waarvan 60% restafval. 740 ton afval is ongeveer 6% van het totale afval bij theaters, poppodia en musea. En qua restafval scoorde de Plantage net zo hoog als de gehele sector. Voor het afvoeren van het restafval waren 45 vervoersbewegingen per week nodig, met een jaarlijkse kostenpost voor verwerking en logistiek van € 220.000.

Naast de focus op grondstoffen, logistiek en techniek richten de partijen zich op gedragsverandering. Een belangrijk onderdeel is het bewust maken en enthousiasmeren van medewerkers. Daarvoor hebben partijen onder meer sorteeroproeven uitgevoerd, waarmee afvalstromen zichtbaar en tastbaar worden. Eerst richt men zich op de

achterkant, interne communicatie en gedragsverandering van medewerkers. Dat resulteert in ambassadeurs bij iedere instelling, waarmee de partijen in een later stadium ook het publiek (zoals bedrijven, scholen en burgers) actief betrekken bij Zero Waste.

Waarom zijn deze instellingen gemotiveerd om mee te doen? Ten eerste om voor bewoners, ondernemers en gebruikers het gebied leefbaar te houden en om een bijdrage te leveren aan de landelijke circulaire doelstelling. Maar ook omdat slim afvalbeleid loont: uit onderzoek van DPM bleek dat een gemiddeld theater ruim € 3.000,- per jaar kan besparen op de afvalverwerking, nog los van de besparing op vervoersbewegingen. Voor het gemiddelde museum is dat zelfs € 6.600,- per jaar. Daarnaast stimuleert ook de gemeente deze instellingen, door een subsidie en de beschikbaarheid van ambtelijke ondersteuning met de juiste expertise.

Enthousiasme en daadkracht

De aanwezigheid van enthousiasme en daadkracht bij instellingen is een belangrijke factor in de strategiebe-
paling vanuit RWS. Welke partijen zijn gemotiveerd om aan de slag te gaan? En hebben partijen de middelen en mensen om zich naast de kernactivitei-
ten op afval te richten? Figuur 3 op de volgende pagina deelt de sector in drie categorieën in op basis van deze vraag-
stelling:

1. Koplopers: een kleine groep culturele instellingen die het voortouw neemt en voor de gehele KWD sector als VANG voorbeeld kan dienen.
2. Starters: partijen in deze categorie zetten voorzichtige eerste stapjes richting VANG, maar bevinden zich nog in de startfase en ontberen kennis en mankracht.
3. Niet actief: instellingen in deze categorie ondernemen nog geen noemenswaardige initiatieven richting VANG en zijn vaak ook weinig enthousiast over het onderwerp, doordat het geen prioriteit is.

Een informele verkenning binnen de cultuursector laat zien waar al flink stappen worden gemaakt, en op welke plekken er nog veel winst is te behalen. Figuur 3 geeft deze verkenning weer. Hierbij een toelichting:

A Deze groep musea is zeer divers en niet verenigd, waardoor geen eendui-
dig beeld kan worden gevormd. Wel weten we dat het kleine musea betreft, met weinig personeel en veel vrijwilli-
gers. Daarmee mist er een structureel verantwoordelijke en aanspreekpunt voor het afvalbeleid. Dat laatste is een belangrijke reden voor het ontbreken van koplopers in deze groep. Van weer-
stand is echter geen sprake (Starter).

B De musea in deze groep zijn in omvang veel groter dan de 'A groep'. De Museumvereniging waarin deze musea verenigd zijn is zelf geen koploper, maar houdt de instellingen ook niet tegen om aan het afvalbeleid te werken. Wel bepalen de musea hun eigen prioriteiten vaak op die van de Museumvereniging, dit kan een potentieel risico met zich meebrengen (Starter).

B1 Binnen de groep van de Museumver-
eniging hebben wij 15 grote musea als koplopers geïdentificeerd op het gebied van afval en duurzaamheid. Hun bereid-
heid om de opgedane kennis en ervaring te delen lijkt echter beperkt (Koploper).

B2 De musea in deze groep zijn zeer divers en er bestaat geen uitgesproken houding ten aanzien van afval en duur-
zaamheid (Starter).

C De groep theaters niet aangesloten bij de VSCD zijn de kleine tot mid-
delgrote theaters van Nederland. In deze groep hebben wij geen koplopers geïdentificeerd. Deze podia hebben een dusdanig kleine bezetting en zoveel andere prioriteiten dat duurzaamheid en afval geen prioriteit heeft (Niet actief).

D De theaters aangesloten bij de VSCD hebben door hun omvang veel slagkracht en vormen dus een kansrijke groep. De VSCD zelf is echter geen kop-
loper en zal ook geen initiatief nemen als het over afval gaat. Als de theaters het belangrijk vinden, zal de VSCD wel mee doen (Starter).

D1 Onder de VSCD leden zijn vijf kop-
lopers te identificeren. Deze groep is bovendien meer dan bereid om hun kennis te delen met branchege-
noten (Koploper).

D2 De theaters die nog weinig doen met afval blijken wel geïnteresseerd om het voorbeeld van de koplopers te volgen (Starter).

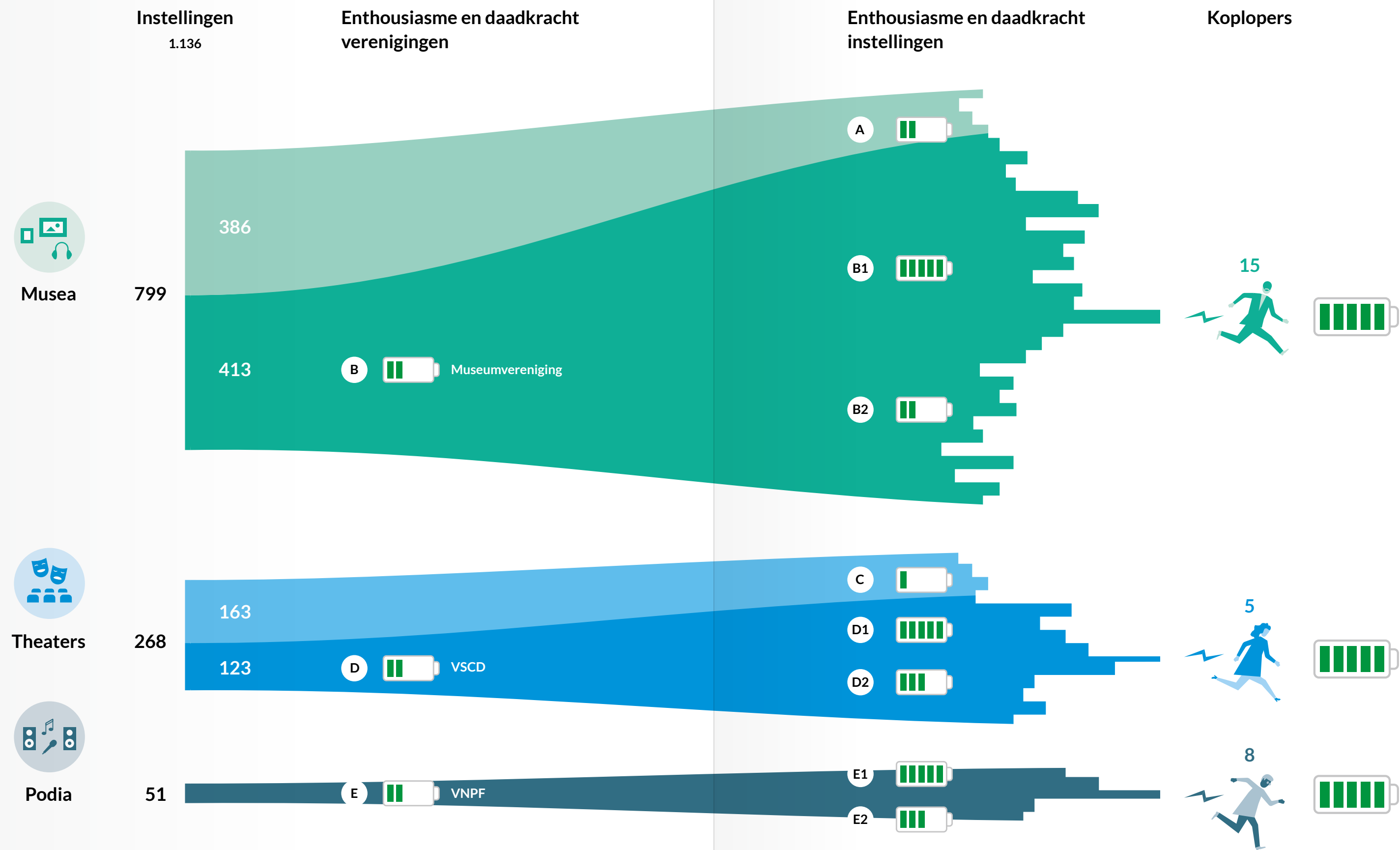
E Alle poppodia zijn verenigd in de VNPF. Die vindt dat VANG een speer-
punt moet zijn voor poppodia zelf, dus faciliteert zodra poppodia initiatief op afval nemen (Starter).

E1 Er zijn acht poppodia te onderschei-
den als koplopers. Deze acht zijn ook bereid hun kennis te delen (Koploper).

E2 Verder is er onder de poppodia zelf nog weinig activiteit, maar wel veel inte-
resse om met afval aan de slag te gaan (Starter).

Koplopers delen graag kennis

Koplopers in de sector

Figuur 3.

Kansen en bedreigingen

Wat ziet de cultuursector op zich afkomen aan ontwikkelingen op het gebied van afval en duurzaamheid? Voor deze verkenning hebben wij gesprekken gevoerd met diverse partijen in de cultuursector. Tijdens deze verkenning en in ons werk daarbuiten, zien wij om ons heen in de cultuursector en in de circulaire economiebeweging belangrijke sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen, als het gaat om VANG in de cultuursector implementeren.

Intrinsieke motivatie is aanwezig

Sterktes

- Bij sommigen is intrinsieke motivatie aanwezig;
- Sector met groot publieksbereik.

Zwaktes

- Beperkte ruimte voor containers / persen voor meerdere fracties;
- Duurzaamheid heeft geen prioriteit;
- Gebrek aan kennis en mankracht.

Kansen

- Reductie van kosten;
- Maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen;
- Communicatiemiddel naar bezoekers toe.

Bedreigingen

- Onderscheid huishoudelijk afval / bedrijfsafval onduidelijk;
- Onbegrip, negatieve publiciteit en scepsis: “alles belandt toch in de verbrandingsoven”;
- Lokale afvalverwerker kan een gescheiden stroom niet aan.

Conclusie

VANG in de cultuursector staat nog in de kinderschoenen. De gemiddelde culturele instelling ziet veel andere prioriteiten. Echter, er zijn wel degelijk goede voorbeelden. Uit het Plantage initiatief blijkt dat koplopers zowel motivatie halen uit de bijdrage die zij kunnen leveren aan de eigen omgeving en bredere doelstellingen op klimaat en milieu, als uit de flinke potentiële kostenbesparing. Dit kan andere partijen overtuigen om het goede voorbeeld te volgen. Uit dit voorbeeld blijkt ook dat de gemeente een positieve bijdrage kan leveren aan nieuwe initiatieven.

De verkenning in dit hoofdstuk resulteert in een heldere indeling van de sector naar enthousiasme en daadkracht. Bij theaters, musea en bij poppodia is een kleine groep koplopers geïdentificeerd. Daarnaast bestaat er een grote groep instellingen die openstaat om het goede voorbeeld te volgen. De overlegstructuren beschreven in hoofdstuk 6 zijn een platform om kennis en ervaring van koplopers over te dragen aan starters.

Koplopers halen motivatie uit bijdrage aan klimaat & milieu en uit kostenbesparing

Tot slot kunnen we de inzichten uit dit hoofdstuk koppelen aan de resultaten uit hoofdstuk 6. We wisten al dat grofweg de helft van de sector goed is voor 84% van de bezoekers. Nu blijkt dat de koplopers en starters zich juist in deze categorie bevinden. Dat is belangrijke input voor het plan van aanpak: door aan de slag te gaan met de specifieke groepen met én veel enthousiasme en daadkracht én veel reikwijdte in aantallen bezoekers en hoeveelheid afval, is het mogelijk snel grote klappers te maken. Nu zoomen we eerst in op afval, daarna werken we dit inzicht verder uit.

Het afval van theaters, poppodia en musea bedraagt 8.000 ton

We hebben nu een helder beeld van de sector, met de bezoekersaantallen en enthousiasme en daadkracht in kaart gebracht. In dit hoofdstuk kijken we naar de afvalstromen en – hoeveelheden. Immers, als we afval willen voorkomen, verminderen en scheiden, moeten we eerst weten waar het precies over hebben.

6.1 Afvalcijfers

De KWD sector veroorzaakt jaarlijks 5.300.000 ton afval, waarvan slechts 51% wordt gerecycled – het overige is restafval dat in de verbrandingsoven verdwijnt. De subsector Cultuur, Sport en Recreatie produceert 171.000 ton afval en het recyclet daarvan slechts 32%. Het afval van de theaters, poppodia en musea bedraagt 8.000 ton (Stimular, 2016).

In figuur 4 zoomen we in op het afval in de cultuursector. De linkerzijde laat de totale hoeveelheden afval in kilo's zien, uitgesplitst naar theaters en poppodia en musea. De rechterzijde toont de gemiddelde samenstelling van het restafval in de cultuursector.

Restafval betreft 60% van het totale afval in de cultuursector (DPM, 2016).

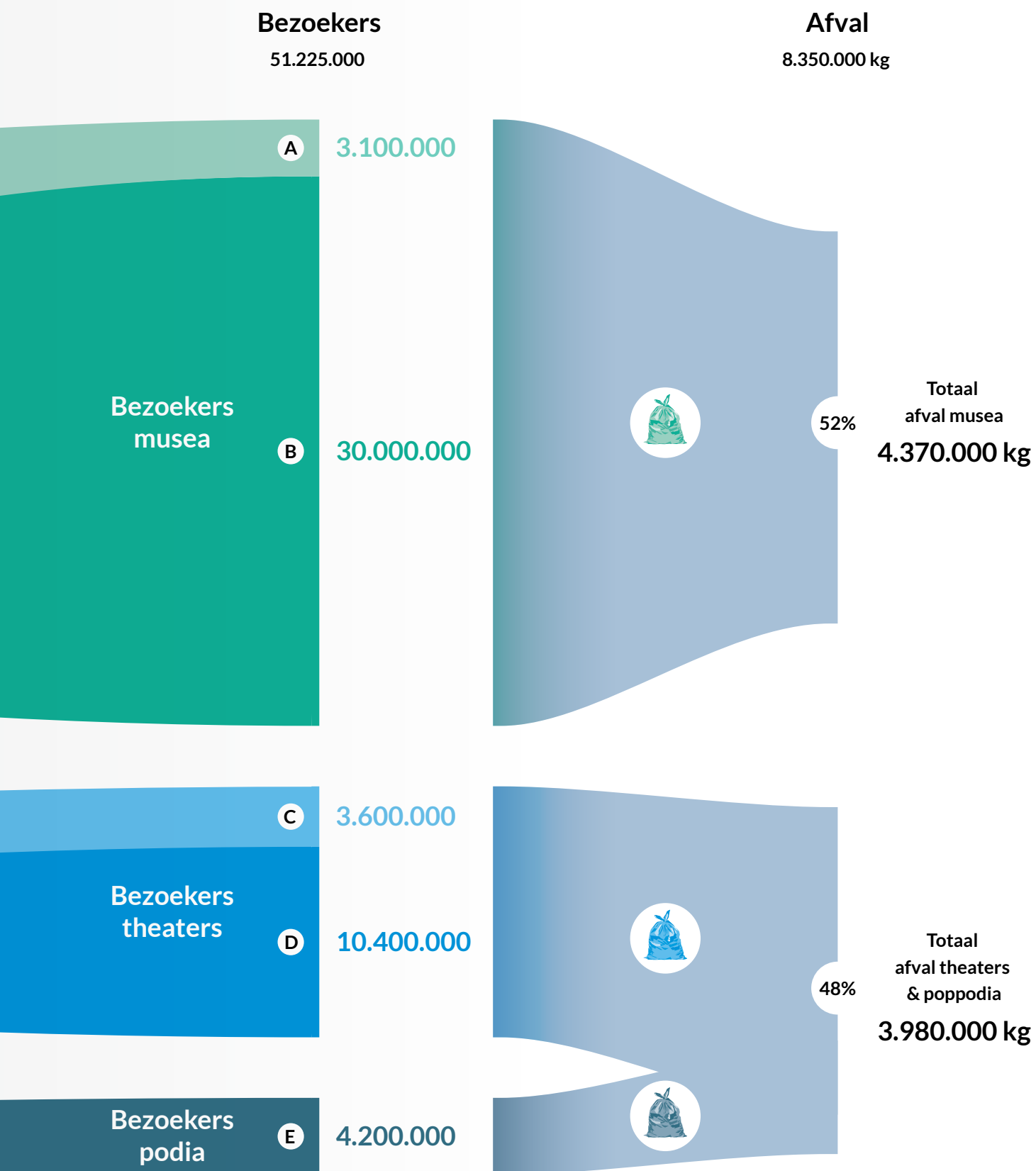
Figuur 4 uitgelegd van links naar rechts:

- De figuur begint aan de linkerzijde waar figuur 2 eindigde: met de aantallen bezoekers.
- De letters A tot en met E staan voor:
 - A. Musea onafhankelijk
 - B. Musea lid Museumvereniging
 - C. Theaters onafhankelijk
 - D. Theaters lid VSCD
 - E. Popodia
- Musea ontvangen twee derde van alle bezoekers; theaters en poppodia een derde.
- Een stap verder naar rechts is te zien hoeveel afval de vijf groepen veroorzaken. Hier wordt duidelijk dat theaters en poppodia, hoewel in aantallen bezoekers significant kleiner dan musea, bijna evenveel afval genereren als de musea. Hierbij dient aangetekend te worden dat een deel (ca. 25%) van de musea met een horecadeel, deze horeca niet heeft gekoppeld aan de eigen facilitaire dienst, waarmee het afval dus ook niet terugkomt in de cijfers van deze instellingen.
- Gemiddeld genomen verdwijnt 60% van het afval in de cultuursector als niet gescheiden restafval in de verbrandingsoven (cijfers Plantage instellingen).
- Weer verder naar rechts staan de

zes grootste categorieën restafval, samen goed voor 90% van het restafval. De percentages zijn gemiddelden voor musea en theaters en poppodia (zie ook de verantwoording in de bijlage). De omvang van de cirkels is evenredig aan het weergegeven percentage.

- De cirkels zijn van onder naar boven gerangschikt op kosten of opbrengsten wanneer de stroom gescheiden wordt aangeboden. Papier levert bijvoorbeeld € 60,- per ton op, terwijl Restafval € 115,- per ton kost.
- De meetlat van kosten en opbrengsten kan vrij worden vertaald naar milieudruk: niet te scheiden restafval is financieel én ecologisch de grootste kostenpost. En van financiële kostenpost swill is bekend dat de milieu-impact van voedselproductie groot is.
- Restafval is afval dat ook in sorteerproeven overblijft als niet te scheiden reststroom. Bijvoorbeeld verpakkingen waarin aluminium en plastic verlijmd zijn.
- De categorie Overig bevat alle andere reststromen zoals hout, edelmetaal en glas, samen vormt dit 10% van het restafval. Hier is geen bedrag aan gekoppeld, omdat de soorten afval onderling sterk verschillen in kosten en opbrengsten per ton.

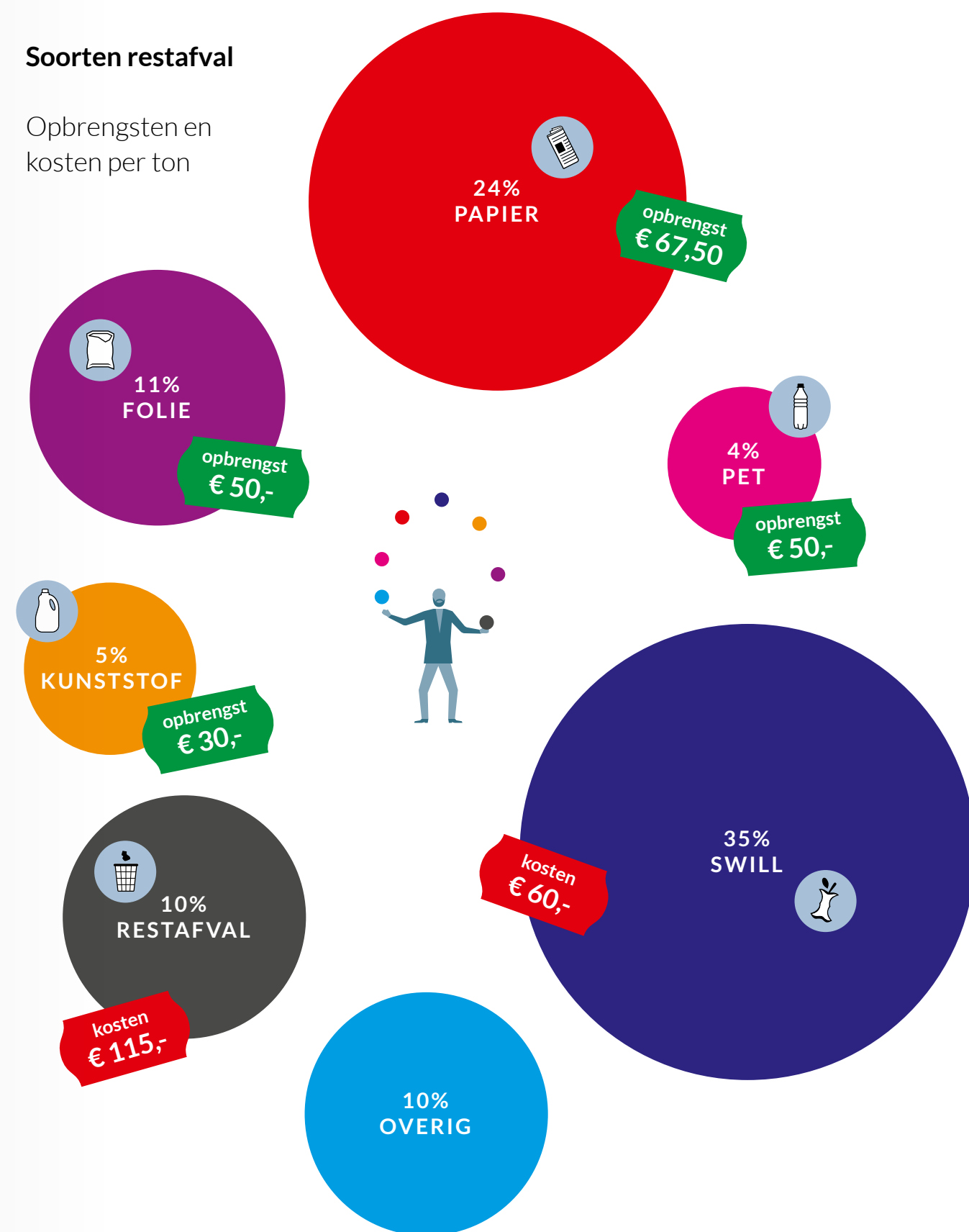
Afval in de sector

Figuur 4.

Soorten restafval

Opbrengsten en kosten per ton

Koplopers en starters onder theaters en poppodia hebben het grootste VANG-potentieel

Conclusie

Figuur 4 levert enkele belangrijke inzichten op en laat een hoopgevend beeld zien. Het blijkt dat theaters en poppodia relatief meer afval produceren dan musea. En als we het afval in de cultuursector afzetten tegen het afval in de gehele Cultuur, Sport en Recreatie sector, is de cultuursector afval-intensief: met 1% van het aantal instellingen, vertegenwoordigt de cultuursector 5% van het afval (zie bijlage afvalcijfers). Een afval-intensieve sector die bovendien veel minder recyclet dan het gemiddelde KWD bedrijf: 40% tegen 51%. Werk aan de winkel dus. Immers, restafval is duur om af te voeren. Papier (24% van het huidige restafval) levert daarentegen geld op.

Als we deze inzichten uit het hoofdstuk verbinden met de resultaten uit de hoofdstukken 6 en 7, dan blijkt dat de 'koplopers' en 'starters' onder de theaters en poppodia het grootste 'VANG potentieel' vertegenwoordigen. Immers, zij hebben niet alleen de benodigde enthousiasme en daadkracht, maar ook relatief veel bezoekers en afval. Ook de 'koplopers' onder de musea vormen een kansrijke groep, al produceren de musea relatief minder afval dan de theaters en poppodia.

KWD bedrijven hebben vele soorten afval. Uit onze inventarisatie blijkt echter dat er in de cultuursector enkele categorieën uit springen, qua milieudruk en omvang in de cultuursector. Ten eerste: niet te scheiden restafval (10% alle restafval) genereert hoge (milieu) kosten en dient volledig uitgebannen te worden. Swill vertegenwoordigt ook een hoge milieudruk en vertegenwoordigt een derde van het huidige restafval in de cultuursector. Ook folies komen veel voor in het restafval. Ten slotte maakt papier een kwart uit van het restafval, terwijl gescheiden papier direct geld oplevert.

Inzoomen: voorbeeldaanpak

Ter inspiratie voor een sectorbrede VANG aanpak schetsen we in dit hoofdstuk de methode zoals de Plantage instellingen die toepassen in hun Zero Waste Expeditie. We kijken inhoudelijk naar de methode, maar ook naar het (publieks)bereik dat een initiatief als dit heeft.

7.1

Zero Waste Expeditie Plantage

De zero waste expeditie Plantage kent vier thema's. Na het bepalen van de huidige situatie, die kerncijfers oplevert zoals 740 ton afval per jaar en 45 rijbewegingen per week, worden deze speerpunten uitgevoerd:

1. Van afval naar grondstoffen. Het doel is 84% grondstoffen uit restafval halen in 2021. Tot 98% is wellicht mogelijk, maar het moet ook economisch haalbaar zijn en voor instellingen behapbaar.
2. Logistiek. Door inzet van energiezuinige boten zijn 45 minder vuilniswagenritten per week nodig, waarmee partijen CO₂ en fijnstof uitstoot reduceren. Op lange termijn richten de partijen een zero waste hub in, waar zij ter plekke afval circulair verwerken – van swill tot compost bijvoorbeeld. Daarnaast wordt dan met kleine Last Mile electric vehicles de grondstoffenstroom naar de hub gebracht. Wat niet op de hub omgewerkt kan worden, voert men per elektrische boot af.

3. Techniek. Door het inzetten van techniek kan het aantal logistieke bewegingen teruggedrongen worden. Bijvoorbeeld:

- a. Door middel van verdichting (zoals persen) kunnen meer grondstoffen worden vervoerd in hetzelfde volume.
- b. Door middel van het inzetten van volmeldingen bij 80% vulling, worden er geen half lege bakken getransporteerd.

4. Gedragsverandering. Een belangrijk onderdeel is het bewust maken en enthousiasmeren van medewerkers. Daarvoor hebben partijen onder meer sorteerproeven uitgevoerd, waarmee afvalstromen zichtbaar en tastbaar worden. Daarnaast wordt bij iedere instelling een communicatietraject opgestart, waaruit ambassadeurs ontstaan om na medewerkers ook de bezoekers te bereiken.

- a. Belangrijk onderdeel van de gedragsverandering is de constante aanjager, die medewerkers en bezoekers bewust maakt van het onderwerp en de organisatie voedt met wat er goed gaat (successen) en wat er niet goed gaat (verbeteringen). Er dient bij iedere instelling een ambassadeur/verantwoordelijke te zijn voor het onderwerp én een overkoepelende aanjager die deze ambassadeurs weet te stimule-

Gedrags- verandering vraagt om een constante aanjager

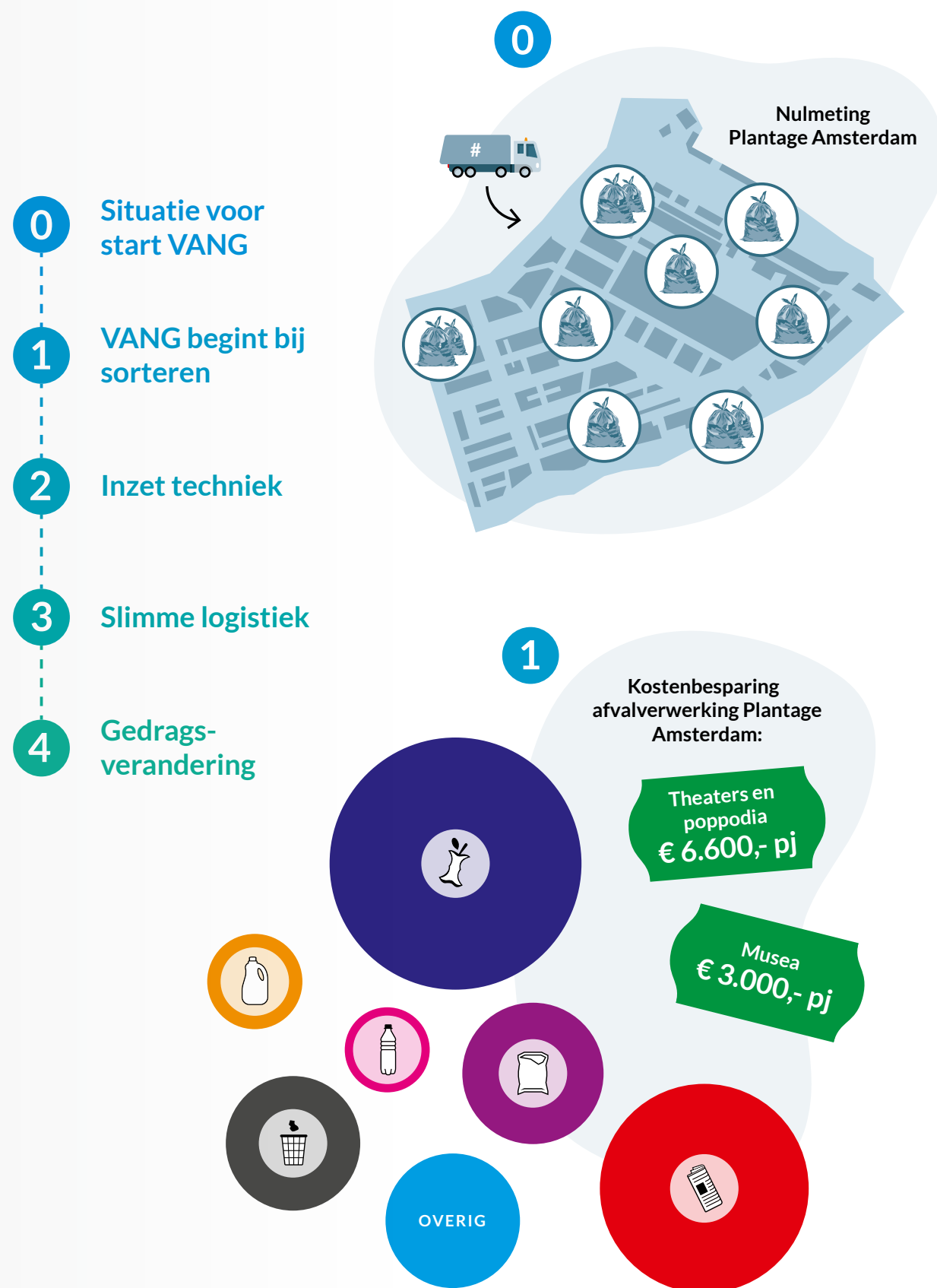
ren en voeden met informatie. Ten slotte moet interne communicatie over afval altijd afgestemd worden op de bestaande communicatiestijl van een organisatie.

De Zero Waste Expeditie zoals hierboven beschreven is een eerste stap waarbij gekeken wordt vanaf het punt waar het afval vrij komt. Zoals we uit de VANG definitie in hoofdstuk 3 weten zijn er nog een paar stappen voor te nemen, deze zijn meegenomen in de expeditie waarbij ook wordt gekeken naar slim inkopen, hergebruik van toepassingen in de organisatie zelf, etc.

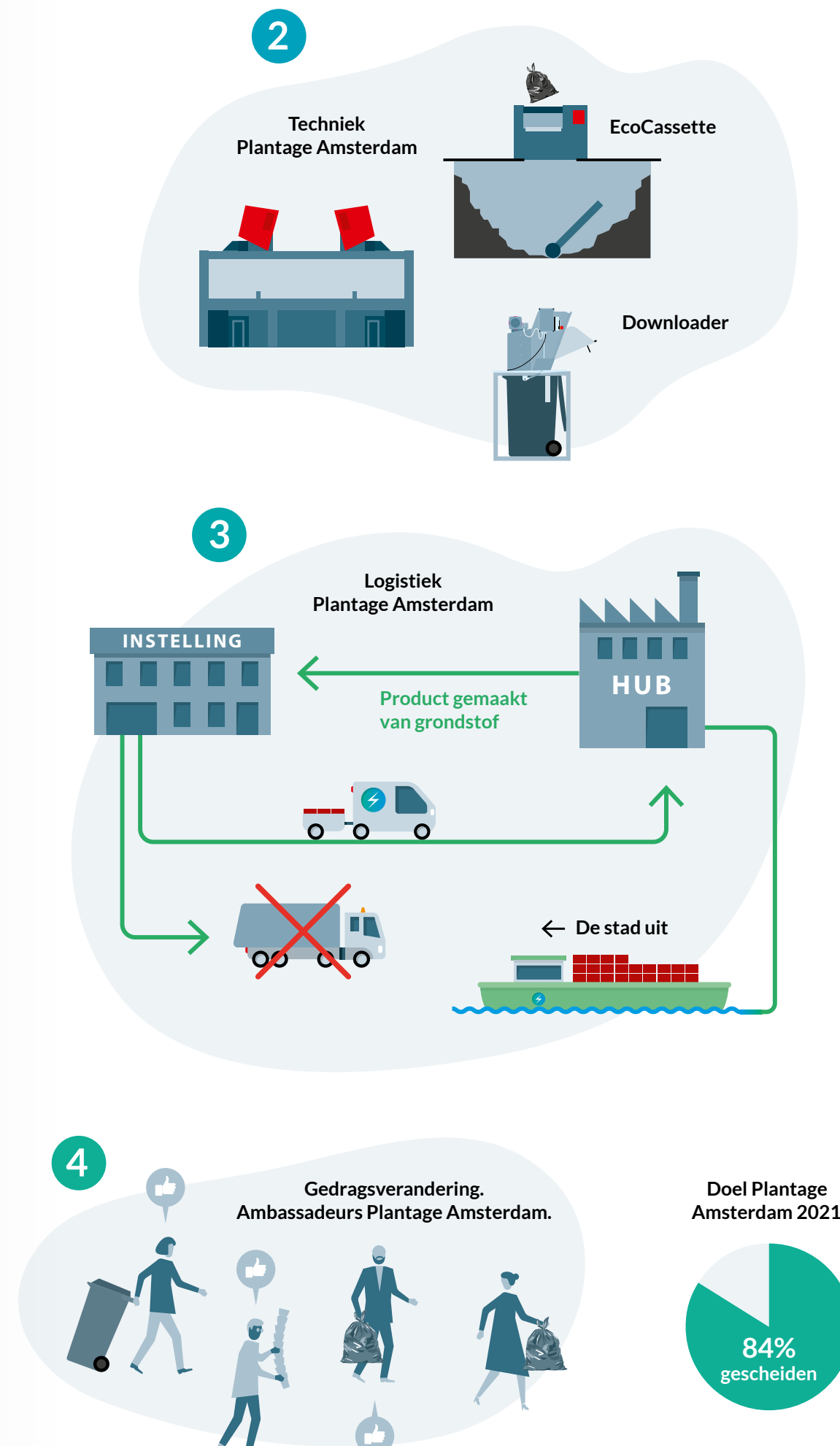
In figuur 5 hebben we de zero waste expeditie stapsgewijs weergegeven:

De VANG-aanpak

Met de Zero Waste Expeditie Plantage als voorbeeld

Figuur 5.

Bereik

De case van de Plantage laat tevens zien welke potentie VANG in de cultuursector heeft in termen van bereik en bewustwording. Met een kleine groep van 1.136 instellingen is het mogelijk om jaarlijks ruim 50 miljoen bezoekers te bereiken. Dat zijn zeer diverse doelgroepen: kleine en grote bedrijven (zakelijke verhuur), jongeren (poppodia), jonge gezinnen (educatieve musea, theater), bezoekers van middelbare leeftijd (schouwburg, kunstmusea) en ga zo maar door. De eerste stap is altijd aan de facilitaire achterkant van de instellingen, maar het effect van VANG in de cultuursector kan vervelvoudigd worden door de bezoekers hier actief bij te betrekken. Denk aan exposities (zoals Bahram Sadeghi – 1.000 Dagen Plastic), educatieve activiteiten (zoals sorteerproeven in NEMO), theatervoorstellingen, et cetera. Door de onzichtbare facilitaire organisatie op een attractieve manier te koppelen aan de core business van de instellingen, ontstaat een win-win situatie.

7.3

Conclusie

Het voorbeeld van de Plantage laat zien dat een VANG aanpak in de cultuursector binnen enkele jaren groot effect kan hebben op de reststromen. Daarbij zijn logistiek en techniek onmisbare componenten in een succesvolle aanpak, ook omdat instellingen zich vaak in dichtbevolkte gebieden bevinden. En het thema gedragsverandering is meer dan in welke andere KWD sector dan ook van wezenlijk belang in de cultuursector. De enorme reikwijdte van culturele instellingen betekent een niet te missen kans om VANG via de cultuursector bij andere KWD sectoren en bij huishoudens onder de aandacht te brengen.

Deze case laat
zien dat een
VANG-aanpak in
de culturele sector
groot effect kan
hebben

Conclusie en beantwoording onderzoeksvragen

Voorbeelden tonen aan dat maatschappelijk én financieel winst te behalen is

De belangrijkste conclusies uit de voorgaande hoofdstukken op een rij:

- De cultuursector biedt de kans om met een kleine groep instellingen een substantiële KWD groep te bereiken: veel bezoekers, veel afval.
- Het leeuwendeel (84%) van de sector vertegenwoordigd de helft van de instellingen en is te benaderen via bestaande platformen.
- VANG in de cultuursector staat nog in de kinderschoenen. Er zijn echter al overtuigende voorbeelden, die aantonen dat er maatschappelijk én financiële winst te behalen is.

- De sector is duidelijk op te delen in groepen naar mate van enthousiasme en daadkracht. Er zijn ruim voldoende koplopers en potentiële koplopers met grote reikwijdte om een effectieve VANG aanpak mee te starten.
- Dankzij de bestaande overlegstructuren is het mogelijk om kennis en ervaring snel te verspreiden in de sector.
- De cultuursector in het algemeen en theaters en poppodia specifiek zijn afvalintensief en scheiden weinig. Dit betekent dat er zowel qua milieu als financiën veel ruimte voor verbetering is.
- Swill, folies en papier vormen de top-3 restafvalsoorten om als eerste aan te pakken.
- De reikwijdte van de cultuursector vormt een grote kans om andere KWD sectoren en huishoudens te activeren.
- Een externe aanjager is noodzakelijk die verankerd is in de cultuursector, verstand heeft van de afvalproblematiek en interne ambassadeurs kan stimuleren en ondersteunen.

Laten we de onderzoeksvragen er nog eens bij pakken:

- Waar zit de energie op het gebied van duurzaamheid, afval en circulaire economie?
- Wie zijn de koplopers?
- Wie zijn de belangrijkste intermediairs?

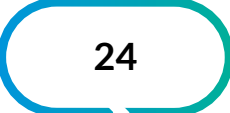
- Hoe zijn de sub sectoren het beste te groeperen?
- Wat is de opbouw van de sectoren, verschillen tussen klein en groot?
- Met welke partijen kunnen we het beste beginnen en op welke manier?

Om die vragen te beantwoorden hebben we in dit rapport de cultuursector onderzocht op de items reikwijdte (bezoekersaantallen), enthousiasme (en daadkracht om met VANG aan de slag te gaan) en afval (hoeveelheid en soorten). We kunnen nu de bevindingen kwantificeren met de volgende formule:

$$\text{Reikwijdte} \times \text{Enthousiasme} \times \text{Afval} = \text{VANG Potentie}$$

Immers, de instellingen die veel bezoekers trekken, enthousiast en daadkrachtig zijn ten aanzien van VANG én veel afval hebben, zijn de instellingen om het eerst mee aan de slag te gaan. Met hen is de kans op snel succes het grootst, bovendien is dan meteen een groot deel van de sector bereikt in termen van bezoekers en afval.

VANG Potentie

		bezoekers per instelling	×	enthousiasme en daadkracht	×	afval per bezoeker	=	VANG potentie
 Musea	A		×		×		=	
	B1		×		×		=	
	B2		×		×		=	
 Theaters	C		×		×		=	
	D1		×		×		=	
	D2		×		×		=	
 Podia	E1		×		×		=	
	E2		×		×		=	

Figuur 6.

Via bestaande platformen is een VANG aanpak snel op te schalen van koplopers naar een grote groep starters

Uit figuur 6 blijkt duidelijk dat de grootste VANG potentie te vinden is bij de koplopers onder de theaters en poppodia. Zij scoren hoog op alle drie de factoren. De koplopers onder de musea scoren iets minder hoog op Reikwijdte doordat het aantal bezoekers per museum lager is dan bij de collegae bij theaters en poppodia. Ook scoren deze musea iets lager op Afval (per bezoeker), waardoor de totaalscore hetzelfde is als die van de groep theaters en poppodia die we kenmerken als Starter. De afbeelding maakt ook duidelijk dat de musea en theaters niet aangesloten bij hun branchevereniging het laagst scoren, door een kleine Reikwijdte en beperkt Enthousiasme.

Instellingen zonder aansluiting bij hun branchevereniging scoren laag

Via de bestaande platformen in de sector (brancheverenigingen, overlegorganen, congressen, vakbladen) zien wij goede mogelijkheden om een VANG aanpak in de cultuursector snel op te schalen van een kleine groep koplopers naar een grote groep starters.

Omdat er sterke overlap zit in grootte van de instelling en aanwezig enthousiasme en daadkracht, kan RWS met deelname van een beperkte groep goed gekozen instellingen, reeds meer dan de helft van de sector activeren, uitgedrukt in aantallen bezoekers en totale hoeveelheid afval.

9 Programma VANG in de Cultuursector

Met een meerjarige aanpak kan de sector duurzaam aan de slag

De hoofdvraag van dit rapport luidt: Hoe kun je de cultuursector begeleiden om te komen tot afvalpreventie, -reductie en -scheiding en wie zijn daarbij nodig?

In het hoofdstuk Conclusies zijn de deelvragen van de verkenning in de cultuursector beantwoord. De belangrijkste vraag beantwoorden we in dit hoofdstuk met een concreet programma. De inhoud van het programma is gebaseerd op de bevindingen uit deze verkenning, inclusief een stakeholderbijeenkomst met een aantal koplopers en experts in de cultuursector.

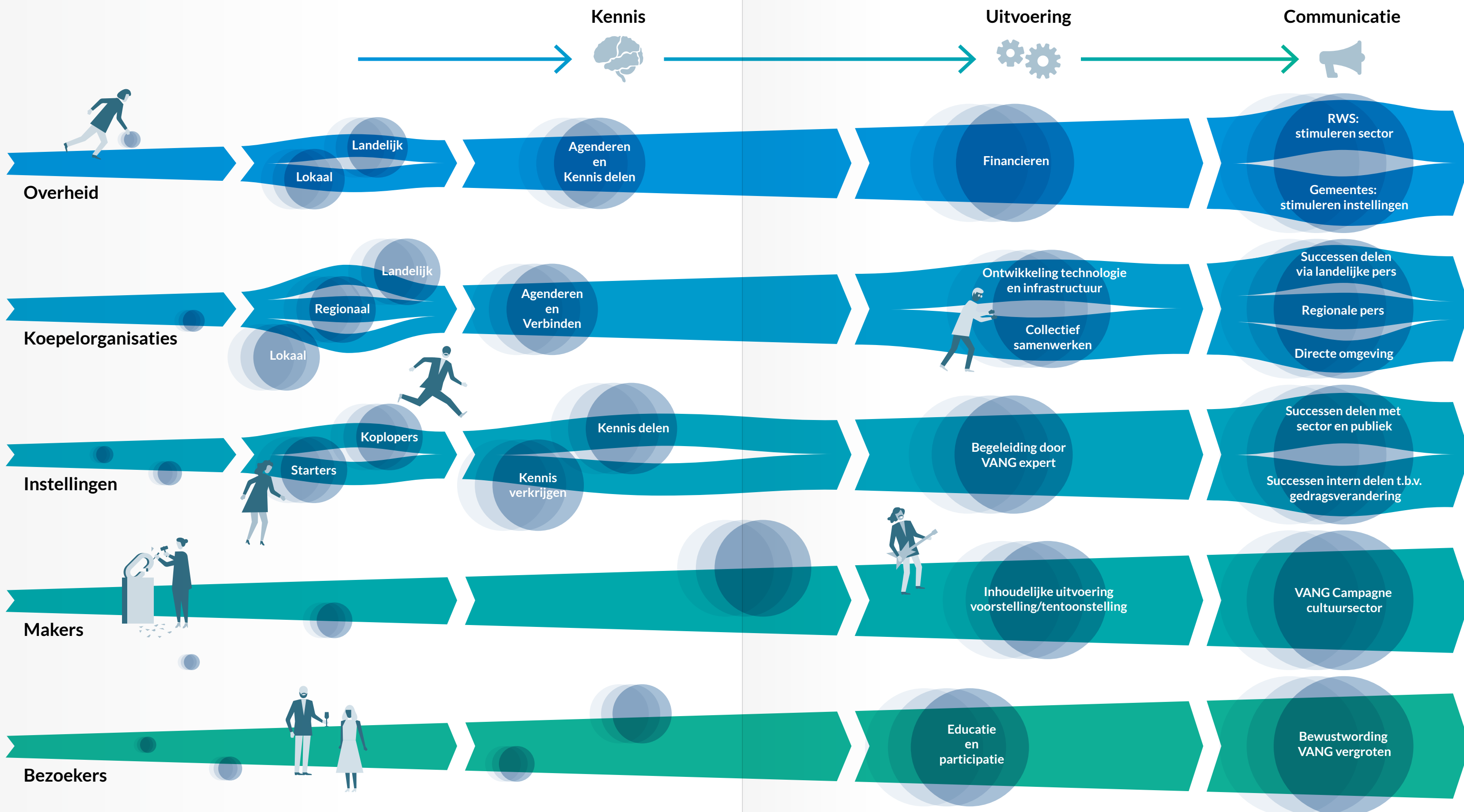
Een programma genaamd: VANG in de Cultuursector! zou moeten bestaan uit een aantal thema's. Belangrijkste uitgangspunt hierbij is dat het niet kortstondig is, maar juist een meerjarige aanpak, om te zorgen dat de sector 'duurzaam' aan de slag gaat met VANG.

Het programma bestaat uit de pijlers Kennis (informer en agenderen), Uitvoering (begeleiding van de individuele instellingen) en Communicatie (voorlichting in- en extern en successen vieren). Daarnaast identificeren we verschillende doelgroepen: Overheid, Koepelorganisaties, Instellingen, Makers en Bezoekers.

De pijlers en doelgroepen vormen de basis van de volgende matrix: De matrix laat zien welke uitvoerende stappen nodig zijn om de cultuursector te begeleiden om op weg te gaan van afval naar grondstoffen. En welke rol partijen bij iedere pijler kunnen vervullen. De diverse partijen hoeven hierin natuurlijk niet altijd op elkaar te wachten, maar kunnen vaak tegelijkertijd optrekken. Dit programma, samen met de verkenning die voor dit rapport is uitgevoerd, biedt een stevig fundament om een gedetailleerd uitvoeringsprogramma op te stellen en op korte termijn met de partijen samen te implementeren. Laten we de partijen een voor eens langslopen:

- Overheid: zowel de landelijke overheid (RWS, IenM, EZ, OCW) als lokale overheden (gemeentes / VNG) spelen een belangrijke rol in het agenderen van VANG en het delen van kennis. Door financiering en gerichte communicatie zullen zij de sector moeten stimuleren.
- Koepelorganisaties: zijn hét platform binnen de cultuursector om kennis te delen op regionaal en lokaal niveau. Daarnaast kan er lokaal collectief samengewerkt worden door instellingen. Op landelijk niveau kunnen zij innovaties toepassen om de VANG mogelijkheden te vergroten.
- De instellingen zelf hebben begeleiding nodig van een VANG expert, die zij kunnen bellen voor advies en die groepen instellingen in een 'roadshow' op weg helpt met sorteeroproeven en doorrekeningen.
- Makers spelen een belangrijke rol in de communicatie en bewustwording. Wie kunnen er beter een boodschap overbrengen dan acteurs, artiesten en kunstenaars?
- Bezoekers zijn een belangrijke doelgroep: tijdens hun bezoek zullen ze mee moeten doen aan de VANG aanpak door bijvoorbeeld op de juiste manier te scheiden. Door goede communicatie vergroot het bewustzijn over afval bij bezoekers.

Programma VANG in de Cultuursector

Figuur 7.

Bijlagen

Verantwoording

Voor dit rapport hebben wij cijfers uit verschillende bronnen gebruikt. Soms moesten we daarbij lastige keuzes maken wat betreft de te hanteren bron en de mate van actualiteit en representativiteit van cijfers. Daarom hierbij een verantwoording over de cijfers die wij hebben gebruikt.

De totale hoeveelheid afval zoals weergegeven in figuur 4 is gebaseerd op de cijfers uit het Stimular rapport over de Cultuur, Sport en Recreatie sector. Deze cijfers zijn als volgt tot stand gekomen: de cijfers zijn afkomstig van gegevens die bedrijven invullen in de milieubarometer. Daarin zetten zij gegevens van bijv. datgene dat ze aan de afvalverwerker betalen (x aantal m3 of kg). Vaak zijn dat geen aparte stromen voor glas, papier en andere stromen, maar gaat het om een totaaloverzicht. Stimular heeft zelf een sorteeraanalyse gedaan bij een theater, verder zijn de getallen gebaseerd op inschattingen op basis van gesprekken en ervaringen.

Voor dit rapport hebben wij deze cijfers vergeleken met de resultaten van sorteerprouven bij 7 theaters en musea in Amsterdam. De onderlinge verhouding wat betreft totale hoeveelheid afval in het Stimular rapport tussen Musea (52%) en Theaters en Poppodia (48%), blijkt bij benadering (resp. 49% om 51%) te worden bevestigd door onze bevindingen. De totale hoeveelheden afval zoals door Stimular gerapporteerd blijken echter significant lager te liggen dan de resultaten uit onze eigen analyse bij de 7 instellingen: respectievelijk 8.400 ton om 14.700 ton. Dit levert twee belangrijke conclusies op voor dit rapport:

1. Ten eerste dat Theaters en Poppodia - hoewel als subsector kleiner in omvang dan Musea - ongeveer evenveel afval produceren als musea.
2. Ten tweede dat er gedetailleerde sorteerprouven nodig zijn per instelling, om de werkelijke hoeveelheid afval - en dus het besparingspotentieel - te bepalen.

Omwillen van een eerlijke vergelijking hebben we ervoor gekozen zoveel als mogelijk cijfers over 2015 te gebruiken. In sommige gevallen, zoals het aantal poppodia (51 in 2015, 53 in 2016), zijn er nieuwe getallen beschikbaar, maar als we uitgaan van 2015 zijn er van alle categorieën cijfers voor handen. Bovendien is het Stimular rapport over de Cul-

tuur, Sport en Recreatie sector - waar dit rapport een vervolg op is - gebaseerd op CBS cijfers van 2015. Voor de conclusies maakt het uiteindelijk niet uit dat cijfers uit 2015 zijn - het beeld van de sector blijft hetzelfde.

De gegevens over soorten afval zijn gebaseerd op sorteerprouven bij de Plantage instellingen in Amsterdam. Hierbij een beschrijving van deze sorteerprouven:

- De sorteerprouven die wij georganiseerd hebben voor de Plantage instellingen en enkele instellingen daarbuiten hebben een tweeledig doel. Enerzijds moet het de bewustwording onder medewerkers vergroten en ambassadeurs op het thema Zero Waste binnen de organisaties creëren. Anderzijds is het bedoeld om inzicht te krijgen in wat zich in het restafval bevindt.
- Voor de sorteerprouf wordt gescheiden op 18 stromen:
 1. Swill
 2. Koffiedrab
 3. PET (flessen)
 4. Folie
 5. Kunststof (overig)
 6. Hout
 7. Glas
 8. Koffiebekers Papier
 9. Koffiebekers Kunststof
 10. Papier
 11. Karton

- 12. Drankkartons
- 13. Gelamineerd papier
- 14. Edelmetaal
- 15. Metaal
- 16. Elektronisch afval
- 17. KGA (Chemisch afval)
- 18. Rest

- Gemiddeld wordt tussen de 50 en 100 kg afval gescheiden voor de proef, afval dat normaal gesproken bij het restafval belandt. Stromen die dus al reeds worden gescheiden binnen een organisatie worden niet meegenomen.
- Wel wordt op basis van historisch data bepaald wat het percentage restafval bij aanvang is. Daarnaast wordt op basis van historisch data het totale gewicht bepaald en de scheidingspercentage geëxtrapoleerd om de totale waarde te bepalen.
- Hoewel er grote verschillen bestaan tussen de instellingen waarvan de gegevens zijn gebruikt, blijkt uit steekproeven dat de gemiddelde cijfers representatief te zijn voor de sector. De reden voor grote verschillen onderling is dat instellingen qua karakter sterkt verschillen, sommigen zijn bijvoorbeeld veel actiever dan anderen in de zakelijke verhuur.

Bronnen

Figuur 1:
Stimular, sectorrapport Cultuur, Sport en Recreatie (2016)
CBS (2015)

Figuur 2:
Stimular, sectorrapport Cultuur, Sport en Recreatie (2016)
CBS (2015)
Museumvereniging (2016)
VNPF (2015)

Figuur 3:
DPM, Bureau en -veldonderzoek (2017)

Figuur 4:
Stimular, sectorrapport Cultuur, Sport en Recreatie (2016)
DPM, Zero Waste Expeditie Plantage (2016)

Figuur 5:
DPM, Zero Waste Expeditie Plantage (2016)

Afkortingen

KWD	Kantoren, Winkels en Dienstensector
OAM	Overleg Amsterdamse Musea
OAT	Overleg Amsterdamse Theaters
OKTO	Overleg Kleine Theaters Overijssel
NSD	Stichting Noordelijke Schouwburgdirecties
SOS	Regio Stichting Oostelijke Schouwburgen
VANG	Van Afval Naar Grondstoffen
VNPF	Vereniging van Nederlandse Poppodia en Festivals
VPT	Vereniging voor Podiumtechnologie
VSCD	Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties
ZeBraLim	Stichting Zeeland Brabant Limburg

Separate bijlagen

- Afvalcijfers.xls
- Sectorcijfers.xls
- Verslag Stakeholderbijeenkomst d.d. 2 november 2017
- Lijst geïnterviewden

De culturele sector kan veel meer bereiken: betrek de bezoekers!

DPM | Duurzaamheid in Podia en Musea (DPM) is een advies- en projectmanagementbureau op het gebied van duurzaamheid. DPM adviseert, begeleidt en is de aanjager voor een duurzame verandering in de cultuursector.

DPM geeft advies, leidt projecten op het gebied van duurzaamheid en is een actieve partner binnen uw organisatie. DPM is daarnaast gespecialiseerd in gebiedsgerichte aanpak van afval en afvallogistiek, in het begeleiden van partijen bij de transitie van afval naar grondstoffen en het reduceren van afval gerelateerde logistieke bewegingen (Zero Waste Expedities).

www.duurzaampm.nl

Opstellers

Remco Wagemakers

— *Onderzoeker/Consultant*

Jan Willem van Bokhorst

— *Consultant*

Mark Kauw

— *Tekst en eindredactie*

Sjoerd Kulsdom, Studio Dot by Dot

— *Vormgeving en illustraties*

Opdrachtgever

Rijkswaterstaat

www.afvalcirculair.nl/onderwerpen/beleid-circulaire/vang-buitenshuis